

Sorbán Angella – Nagy Kata

Partium – Nagyszalonta

Elvándorlás és vendégmunka a határ menti településeken

Az esettanulmányhoz egy empirikus kutatás szolgált alapul, amit 2001 májusában végeztünk Nagyszalontán. A kutatás célja az volt, hogy megismerjük és bemutassuk a Nagyszalontáról Magyarországra irányuló vendégmunka legfontosabb jellemzőit, továbbá azt, hogy ennek milyen hatása van a helyi társadalomra, a családi jövedelmek felhasználására.

A kutatás módszertanát úgy terveztük meg, hogy különféle nézőpontokból nyerjünk rálátást a várost jellemző gazdasági és népességmozgási folyamatokra. Ennek megfelelően statisztikai adatokat gyűjtöttünk a város történetéről, gazdaságáról, az 1990-es évek demográfiai trendjeiről; interjúkat készítettünk (1) a város önkormányzati, egyházi vezetőivel, helytörténettel foglalkozó, illetve a civil szférában szerepet vállaló értelmiségiekkel, helyi vállalkozókkal; (2) vendégmunkásokkal és családtagjaikkal, valamint a Magyarországra még ebben az évben áttelepülni szándékozó lakosokkal. A kutatás során összesen 16 hangszalagra rögzített beszélgetés és 6 eseteírás készült.

Az interjúalanyokat hólabdamódszerrel választottuk ki, vagyis minden megkérdezett interjúalanytól ajánlást kértünk a következő megkérdezhető interjúalanyra. Megjegyezzük, hogy míg az elvándorlással, az elvándorlókkal kapcsolatosan problémamentesen gördült a minta, ez nem mondható el a vendégmunkások csoportjáról. A vendégmunkát egyfajta „tabu témaként” kezelték az interjúalanyok, akkor is, ha jellemezték a folyamatot, és akkor is, ha ajánlást kértünk további megkereshető személyre. Ez a tereptapasztalat a vendégmunka-folyamat sajátos jellemzőire figyelmeztet egy olyan városban, amelyhez közúti határátkelő tartozik, és mindössze 13 kilométerre van a román–magyar határtól. Ilyen értelemben figyelemre méltó eltéréseket mutat Erdély belsőbb településeire jellemző vendégmunka sajátosságaitól.¹

AZ ELVÁNDORLÁS ÁLTALÁNOS TRENDJE

A Nagyszalontán is érvényesülő XX. századi demográfiai trendeknek két meghatározó folyamatát kell megemlíteni: egyfelől a határmódosításokkal együtt járó nagy elvándorlási hullámokat – majd az 1990-es években több szakaszban felcsapó legújabb elvándorlást.

¹ A székelyföldi települések vendégmunkás jellemzőiről és kibocsátó potenciáljáról számos elemzés készült, lásd például Sorbán–Nagy, 2001.

dorlási hullámot –, másfelől pedig a szocialista iparosítás következtében a román lakosság beáramlását a környező falvakból. A század első elvándorlási hulláma Szalontáról az 1919-es határváltozás után volt, amikor elment a tisztviselői réteg és az értelmiség jelentős része. Az 1940-es határváltozás – bár Észak-Erdélyt visszacsatolta Magyarországhoz –, ugyancsak kedvezőtlen következményekkel járt a helyiek számára, hiszen Szalontától egy kilométerre húzták meg az Észak-Erdély és Dél-Erdély közötti határt. A várost ez abból a szempontból érintette hátrányosan, hogy ekkor települt át Magyarországra a kisiparosok jó része, hiszen a határ elvágta őket a kialakult gazdasági környezettől. Az 1944-es határmódosítás idején Szalonta város háromszor is gazdát cserélt, és a lakosság jelentős része az orosz bejövétel után elmenekült.²

„A város természetes szaporulata a két világháború és az azokat követő áttelepülések során elenyészik, s bár a távozók helyébe a környező falvakból románság áramlik be, a beköltözés demográfiai hatása csak 1985-ben jelentkezik hangsúlyozottan, amikor Szalonta – történelme folyamán – a legnagyobb népességét éri el.” (Dánielisz, 1994)

A város gazdasági fejlődése szempontjából is igen lényegesek voltak a határmódosítások – mint már utaltunk rá, ez napjainkban is megmutatkozik –, hiszen ezek következtében Nagyszalontát elvágták a járásközponttól (Sarkad), ami Magyarországhoz került; történelmileg kialakult gazdasági útvonalai „zsákutak” lettek.

„A mi vasútvonalunk Gyulára ment volna, egyszerűen elvágtak bennünket a köldöksínortól. A keleti részben maradt települések egy kivételével mind román falvak.”

A város lakossága az 1950-es évektől kezd emelkedni, ami a szocialista iparosítás következtében betelepülő falusi, főleg román nemzetiségű népesség beáramlásából táplálkozik. A század elején a várost túlnyomó többségében magyar nemzetiségűek lakják, a század utolsó évtizedének elején (1992) pedig arányuk 61 százalékra esik vissza. Becslések szerint ma a magyar lakosság aránya 50-55 százalék.

Míg 1987-ben a lakosság lélekszáma 22 175 volt, 1992-ben 20 660, 2000-ben pedig már csak 19 997. A népesség ilyen mérvű csökkenését Nagyszalontán három lényeges folyamat idézte elő: a lakosság természetes fogyása, a belső vándorlás, valamint a tömeges elvándorlás.

A születések és az elhalálozások különbözetét véve alapul megállapítható, hogy Nagyszalonta lakossága 1993–2000 között 600 fővel csökkent a természetes fogyás következtében. A népességcsökkenés azonban alapvetően a magyar nemzetiségű lakosságot érinti: amennyiben az említett különbözetet a magyar lakosságra vetítjük, az adatok azt mutatják, hogy a magyar lakosság lélekszáma 784 fővel csökkent, míg a román, valamint az egyéb nemzetiségű lakosság pedig kismértékben ugyan, de növekedett (a román lakosság lélekszáma 141 fővel, az egyéb nemzetiségűek 42 fővel).

A magyar lakosság természetes szaporulatának ilyen mértékű csökkenése értelemszerűen összefüggésben van az 1980-es évek végén elindult tömeges elvándorlási hullámmal. Becslések szerint az 1980-es évek végén és az 1990-es évek elején körülbelül két-

² Lásd Dánielisz, 1994.

ezer, nagyjából 35 év alatti fiatal telepedett át Magyarországra, akiknek a gyermekei már Magyarországon születtek. A fiatalok tömeges elvándorlásának mértékére újabb adattal szolgál a Caritas Catolica nagyváradai alapítvány felmérése,³ amely 1998-ban készült az idősek szociális helyzetéről Szalontán. A felmérés során 1766 idős polgárt számláltak meg (közülük 1170 református és 179 katolikus, tehát magyar nemzetiségű volt) és írták le szociális helyzetüket. Ebből 524 idősnek (30 százalék) élnek más városban vagy külföldön a gyermekei.

Nyilvánvalóan a város lakosságának csökkenéséhez hozzájárult a belső vándorlás is, tehát az, hogy az 1989-es gazdasági változások után, a munkahelyek megszűnése következtében többen visszaköltöztek a falvakba, vagy közeli nagyvárosokban próbáltak meg munkalehetőséget találni. Ennek a folyamatnak a mértékéről nincsenek pontos adataink, ám becslések szerint a belső vándorlás inkább a román nemzetiségű lakosságra volt jellemző. A Református Lelkesi Hivatal kimutatása szerint a nagyszalontai református egyházközségből 1992 és 1998 között 156 fő költözött el: 91 fő (közel 60 százalék) Magyarországra települt át, 3 fő Németországba, 8 fő Nagyváradra, 24 fő Kolozsvárra költözött, a többiek pedig a környező falvakba.

Az 1980-es évek második felében elindult és az 1990-es éveket jellemző elvándorlási folyamatot érdemes részletesebben bemutatni. Ez a legújabb kori elvándorlási hullám három szakaszra tagolható: az első, 1988–89-es elvándorlási időszakot egy tömeges hullám követte 1990–1994 között, majd egy újabb 1998-ban, amely mára folyamatos átszivárgássá alakult.

Az 1988–89-es áttelepülések kapcsán azokat a sajátosságokat érdemes kiemelni, amelyek a város földrajzi helyzetéből, a „határ közelségéből” adódtak. Ilyen sajátosság a szalontaiak számára a kishatár-átlépő, ami lehetővé tette, hogy az itt élők évi 12 alkalommal átmelessenek Magyarországra, és ezáltal tájékozódjanak, illetve személyes kapcsolati hálókat alakítsanak ki. Másik sajátosság volt a terepismeret, ami megkönnyítette a „zöldhatáron való átkelést”. Bár Szalonta lakossága 1989 előtt a többi romániai településhez képest viszonylag jólétben élt, elindult a „politikai menekültek” hulláma. A kialakult személyes kapcsolatok, valamint a Magyarországon kapott támogatások segítettek a menekülteket a letelepedésben. Ebben az időszakban több százan mentek át Szalontáról a kishatáron és a „zöldhatáron”,

s főleg a határ túloldalán, a kishatárforgalom zónájában telepedtek le: Gyula, Sarkad és Békéscsaba környékén. Ők az 1989-es változások után már nem jöttek vissza.

A tömeges elvándorlás Nagyszalontáról az 1990–1994 közötti időszakra tehető, amikor több mint ezer szalontai települt át Magyarországra. Ez az időszak Romániában a gazdasági és politikai bizonytalanság időszaka volt, de a tömeges elvándorlást nagyban elősegítette a határ túloldalán már kialakult családi, rokoni, baráti kapcsolati háló. Megjegyezzük, hogy a „családegyesítés” címén áttelepülő szalontaiak ekkor már létező – az itthoni kilátásokhoz képest sokkal jobb kereseti lehetőséget biztosító – munkahelyekre mentek. „A gyulai fürdő háromszáz alkalmazottja közül több mint kétszáz szalontai” – vélekedett egy interjúalanyunk. Ekkor alakultak ki a „szalontai szigetek” közvetlenül a határ túlsó oldalán lévő településeken.

³ A kimutatás megtalálható a Nagyszalonta Polgármesteri Hivatalban.

A harmadik kivándorlási hullámot az idősebbek képviselik, akik már áttelepült gyermekeiket követik nyugdíjazásuk után.⁴ Az idősebb korcsoport kivándorlását csak részben indokolja a „családegyesítés”, van két másik tényező, amelyek felerősítik a folyamatot. Az áttelepedést a nyugdíjasok részéről anyagi megfontolások is motiválják: a nyugdíj „forintra átszámolva” Magyarországon sokkal jobb anyagi háttérrel nyújt. Másik sajátos mozgatója az, hogy az idősebbek itthoni generációs, baráti, szomszédi kapcsolatai leszűkültek azáltal, hogy ebből a korosztályból is egyre többen települnek át a gyermekeikhez. „Az utcából ez is elment, az is elment, nincs kivel szóba állni” – mondják. Manapság a becslések szerint 400-500 családi ház eladó Nagyszalontán:

„Ott van Cs. doktor. A két gyermeke odaát van. A felesége tornatanárnő volt, mondja a tegnapi, hogy kerítsünk már vevőt a házra. Mindenki elment, mennek ők is. Nem a gyermekeket hozzák haza, hanem ők is elmennek.”

A legújabb hullám azonban az idősebbek mellett egy másik csoportot is érint, mégpedig a középiskolások csoportját, közvetve pedig az ő szüleikét. Szalontáról egyre több középiskolás tanul a gyulai, sarkadi vagy más magyarországi gimnáziumban (2000-ben ötven szalontai magyar középiskolás diák kezdte a tanévet Magyarországon). Sőt az is egyre gyakoribb, hogy a szalontai románok is a gyulai román tannyelvű gimnáziumba íratják gyermekeiket. A középiskolás diákok Magyarországon való taníttatásának több oka is van: a szülők indoklása szerint a magyarországi oktatás lazább ugyan, de mégis igényesebb, az iskolák infrastruktúrája jobb.

„Ott könnyebb a tanulás, mert könnyebb a tanterv. Ugyanakkor ambicionálják őket, mert olyanok a pedagógusok. Szívesebben járnak oda tanulni, ahol felszereltebb az iskola és egészen más. Azt mondják, olyanok a gyermekek, mintha kicserélték volna őket.”

Magyarország más szocializációs környezetet jelent a gyermekek számára. A középiskolások kint tanulása a határ menti településeken valószínűleg hangsúlyosabb, mint más régiókban, ám jól illeszkedik abba a tendenciába, amire a felmérések⁵ és a statisztikák felhívják a figyelmet: az RMDSZ Oktatási Főosztályának adatai szerint a 2000/2001-es tanévben körülbelül 3000 erdélyi középiskolás tanult magyarországi gimnáziumokban. A folyamatnak ráadásul külső ösztönzői is vannak: a magyarországi középiskolák diáktöborzása, illetve a magyar állami oktatásfinanszírozási rendszer is:

„Itt ült valamelyik nap a sarkadi iskola igazgatója. Azt mondta, hogy fejkvótát kapnak diákonként, és minél több a diák, annál jobb nekik. Oda jutottunk, hogy osztálynyi diák kezd Magyarországon a kilencediket, egész szalontai osztályok kerülnek ki, és akik ott érettségiznek, nem fognak visszajönni.”

⁴ Erre a várható folyamatra több elemzés is felhívta a figyelmet már az 1990-es évek első felében.

⁵ Vö. Sorbán, 1999.

Bár a szülők elmondása alapján a magyarországi taníttatás nem lényegesen nagyobb anyagi megterhelés a családoknak, mint ha valamely romániai nagyváros színvonalasabb középiskolájába járatnák gyermeküket, mégis a magyarországi gimnáziumokat választják, mert azok megítélésük szerint vonzóbb jövőképet ígérnek gyermekeik számára. A szülők, akik mellett döntöttek, hogy Magyarországra adják középiskolába a gyermekeiket, jövedelemforrások után néznek a határ túloldalán. Ez számos esetben egy kezdeti vendégmunka-időszak után azt eredményezi, hogy a szülők „gyermekük jövőjét előkészítendő” maguk is áttelepülnek Magyarországra.

A VENDÉGMUNKA SAJÁTOSÁGAI

Abból a feltételezésből kiindulva, hogy a határ menti településekre általában jellemző a munkaerő-vándorlás, Nagyszalonta esetében ennek a folyamatnak erőteljes megnyilvánulása lenne várható. A nyugati országhatár közelsége olyan helyzeti előnyt kellene jelentsen a szalontaiak számára, ami dinamizálja a város gazdasági és kulturális életét, és ez meglátszik az emberek életmódjában, mentalitásában csakúgy, mint általában a városképen. Szalonta ma e tekintetben mást mutat.

Mint arra már utaltunk, az 1990 óta nyitott határok egy igen masszív kivándorló tömeget vonzottak/engedtek át Magyarországra az 1990-es években. Az interjúalanyok közlései alapján egybehangzó vélemény, hogy azok, akik ebben az első időszakban mentek át, véglegesen hagyták el Nagyszalontát, nem pedig ideiglenes, átmeneti munkalehetőségeket keresve.

„Akik áttelepültek, azoknak a legtöbbször nem úgy kezdte, hogy áment előbb dolgozni, az eldöntötte, hogy megyek, s aztán majd lelek munkát, vagy lelek, amit lelek, de megyek. De így ment át a legtöbbször, nem az volt a legfőbb motivációja, hogy előbb átment munkára, keressen egy kis plusz pénzt, a fő motiváció az volt, hogy itthon elhatározta, hogy megy. Ez egy kicsit módi is lett, mert nagyon soknak, akik áttelepültek, igazából nem volt gazdaságilag semmi oka, hogy átmenjen.”

A határ közelsége, a Magyarországra való átjárás, a családi, rokoni, baráti látogatások tapasztalata nem ösztönözte a vendégmunka elterjedését abban a formában, hogy az tartós és viszonylag biztos bevételi forrás legyen, s egy olyan életstratégia részévé váljon, ami a szülőföldön való megmaradást és gyarapodást segíti elő. Éppen ellenkezőleg: a vendégmunkával szereshető jövedelemtöbblettel nem itthon teremtenek jobb egzisztenciát – esetleg indítanak vállalkozásokat –, hanem sokkal inkább az elvándorlás irányába befolyásolja ma is a potenciális vendégmunkásokat. Az 1990-es évek első felében alapvetően nem a vendégmunka volt jellemző a városra, hanem a határ menti kereskedelem, ami megélhetési, kereseti forrás vagy jövedelem-kiegészítést nyújtott. Ebben az időszakban menetrend szerinti buszokkal járt át több száz alkalmi kereskedő a határ túloldalára. Emellett az olcsóbb romániai üzemanyaggal való illegális kereskedelem (a „benzinelés”) és ennek helyileg kiépített különféle technikái is sokaknak volt jó kereseti lehetőség (és még ma is az). Összességében, azoknak a számát véve alapul, akik Magyarországról szerzik vagy egészítik ki jövedelmüket elmondható, hogy továbbra is a határ menti

(többnyire fekete) kereskedelem a jellemzőbb, nem pedig az, hogy munkát vállalnak, rendszeresen hazajárnak és keresetüket itthon befektetik.

Becslések szerint a vendégmunkások száma Szalontán száz alatt van. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy Szalontán a vendégmunka „rejtett vendégmunka” – nem igazán kitapintható –, ami egyrészt abból adódik, hogy a vendégmunkások nagyobb része feketén dolgozik Magyarországon, másrészt pedig abból, hogy számos esetben a magyarországi munkavállalás „tájékozási lehetőség”, ami távlatilag jobbára az áttelepülést hordozza magában.

A szalontai vendégmunkások heterogén csoportot alkotnak mind iskolai végzettség és életkor tekintetében, mind pedig abból a szempontból, hogy a magyarországi munkavállalás milyen életszervezési stratégia része, milyen személyes és családi jövőképbe illeszkedik. Van egy olyan csoport, amelynek tagjai – többnyire fiatalok és magasabb az iskolai végzettségük – munkavállalási engedéllyel dolgoznak Magyarországon, ám esetükben a vendégmunka nagyjából az áttelepedés előkészítő szakaszaként jelenik meg az élettervekben. Jellemzően olyan szakmákban sikerül elhelyezkedniük, amelyek Magyarországon kevésbé jól fizetettek (például napközis tanár, körzeti orvos), esetleg társadalmi rangjuk az itthoninál alacsonyabb. A munkahellyel járó kedvezmények – mint például a szolgálati lakás – mégis vonzóvá teszik a szalontaiak számára ezeket a munkahelyeket és megkönnyítik az áttelepedést. Más csoportot képeznek a szakmunkások (kőművesek, asztalosok, festők, fémipari munkások), akik többsége középkorú, itthon van családjuk és lakásuk, és nem tervezik az áttelepedést. Ők inkább feketén vagy félig legálisan vállalnak munkát. Magyarországi munkavállalásukat a jobb kereseti lehetőség motiválja: a szerzett jövedelemmel némileg magasabb életszínvonalat tudnak biztosítani a családjuk számára, mintha itthon dolgoznának. A harmadik csoportba a szezonmunkások sorolhatók, akik munkavállalási engedély nélkül a közeli határ menti településekre (például Méhkerékre) járnak át kertészeti idénymunkára. A némi jövedelemkiegészítést nyújtó munkalehetőségeknek azonban egyre inkább korlátokat szabnak a magyarországi hatóságok szigorodó ellenőrzései.

A magyarországi munkalehetőségekről leggyakrabban személyes kapcsolatokon keresztül terjednek az információk, de a határ mindkét oldalán megjelenő helyi lapok is hirdetnek magyarországi munkalehetőségeket.

Kutatásunk eredményei alapján a vendégmunka-vállalás két típusa jellemző Nagyszalontán aszerint, hogy ez a munka a „menni” vagy a „maradni” életstratégia részét képezi. Fontos megjegyeznünk azonban, hogy mára az elvándorlás és szülőföldön maradás retorika jobbára kiürült, a jelenlegi helyzetben mindkét stratégia követése gazdasági indíttatásúnak mondható a munkavállalók részéről.

A VENDÉGMUNKA MINT AZ ÁTTELEPEDÉS ELŐKÉSZÍTŐ FÁZISA

A Magyarországon munkát vállalók között a népesebb csoportot azok alkotják, akik számára a vendégmunka lényegében olyan időszak, amely előkészíti az áttelepedést. Bár sok esetben az eredeti szándék a jobb kereseti lehetőség – a magasabb életszínvonal eléréséhez vagy a gyermek(ek) Magyarországon való taníttatásához –, a magyarországi munkavállalás tapasztalatai, valamint az ezzel együtt járó családi gondok, a gazdasági meg-

fontolások az elvándorlás irányába hatnak. De az elvándorlás irányába hat a már áttelepültek száma, a magasabb életszínvonal ígérete Magyarországon, csakúgy, mint a gazdasági kilátástalanság a szülőföldön.

„Április körül a gyulai igazgató felajánlott a férjemnek egy állást a gyulai iskolában, mert év közben számítástechnika-tanár nélkül maradtak, és a férjem gondolt egyet és elvállalta. Itthon folytatta az úttörőházban a tanfolyam-tartásokat, ezt a felnőttoktatást. [...] Közben belekóstolt, mondjuk a normálisabb helyzetbe, meg hát csodálatos felszereltsége van ott az iskolának, ... meg tanfolyamokra küldték, végre, húsz év után. És azt mondtuk, próbáljuk meg mi is, hogy a család menjen utána, mert az, hogy ő ott, mi itt, ez nem megy. Hát most már, hogy arról a munkáról lemondjon, meg arról a plusz jövedelemről is, azt már nem tudjuk elképzelni.”

„Hát a nagyfiam az már odaát van, dolgozik és kereskedelmi főiskolára jár közben, úgyhogy már csak a két fiúnkat kell magunkkal vigyünk. A legkisebb most hetedikes lesz, és ő is kezdheti a kollégiumot, ott, olyan hatéves gimnáziumot, úgyhogy az nekünk pont jó, előlről kezdheti.”

„Most ezt a házat eladtuk, ... és a fiúnkért megyünk. Végül is a gyermek jövőjéről van szó, egy gyerek van, s ő nagyon ügyes, szóval itt is nagyon jól tanult, mindig első volt, s gondolkoztunk, hova adjuk gimnáziumba, sajnos a szalontai nagyon le van gyengülve. És akkor adódott ez, hogy gyerekek mentek át – két éve volt –, hát menjen ő is, lássuk milyen. S a férjem is pont akkor intézte a munkavállalóit, s akkor átmentek, így. Sarkadon is számítástechnikai osztályban van, ott is első tanuló.”

A VENDÉG-MUNKA MINT MEGÉLHETÉSI FORRÁS ÉS TÖBBLETKERESETI LEHETŐSÉG

Vannak, akik azért mennek el Magyarországra munkát vállalni, mert itthon megszűnt a munkahelyük, vagy az itthoni keresetükből nem tudják családjukat fenntartani. Az itthon már meglévő anyagi háttérrel nem kívánják feladni vagy azért, mert nem szeretnének Magyarországra áttelepülni, vagy mert nem tartják valószínűnek, hogy Magyarországon ebből a munkából hasonló életkörülményeket tudnának újra megteremteni. Esetükben a vendégmunkával megszerzett többletjövedelem egy része elvész a kétlaki életmóddal, és nem tesz lehetővé nagyobb mértékű anyagi gyarapodást. A vendégmunka hozadéka az, hogy az átlagosnál magasabb életszínvonalat biztosít, nincsenek alapvető megélhetési gondjaik, telik tartós használati cikkek, lakásfelújításra, de megtakarításra már nem futja. Ez a fajta vendégmunka számos esetben feketemunka vagy csak félig legális munka. A vendégmunkások elmondása alapján a feketemunka jobb kereseti lehetőség, mint a legális, ami abból adódik, hogy a vendégmunkás-foglalkoztatás félhivatalos gyakorlata mára a magyarországi munkaerőpiac „szürkegazdasági” ágazatává vált. Szalontán külön figyelmet érdemel az a jelenség is, hogy a határon átnyúló sűrű kapcsolati háló tartja életben és mozgatja ezt a fajta vendégmunkát, olyan értelemben, hogy személyes szálaikon adódnak át az információk a munkalehetőségekről, gyakorta pedig Szalontáról áttele-

lepült (al)vállalkozó a foglalkoztató. A határ két oldalát összekötő-átszövő személyes szálak bizonyos mértékig elfedik és rejtve hagyják ennek a fajta munkavállalásnak a valós jellemzőit.

„A keresztapám megkeresett, mit csinálsz, mennyi munkád van, ezt meg kéne csinálni, mondom, jó. Hát per pillanat, ha nem volt itthon munkám, akkor kimentem, van ott haver is meg ez-az, s akkor kellemest a hasznossal. Szóval én úgy számoltam keresztapámnak, az itteni árban megcsináltam neki, mert ez így kedvező volt neki, mikor nekem úgy esett az időmből, hogy nekem itt nem volt olyan zsúfolt programom, s akkor mindenki jól járt.”

„A férjemnek kovács a szakmája, itt dolgozott a fémipari vállalatnál három váltásban. Eszébe nem jutott volna kimenni, ha annyit keresett volna, hogy abból megélhetett volna a család. Nem megszűnt a munkahelye, dolgozott, hajtott, de mikor már ennivalóra se elég a fizetés, akkor már lépni kell. Adódott a lehetőség, s akkor elment. Hú de nagy jövedelmet nem hoz haza. Három év alatt jutottunk oda, hogy megint rendbe tudunk szedni egy szobát. Ha itt dolgozna, nem jutna rá. Minden hónapban azzal jön haza, hogy többet nem megy vissza. Aztán meglátja, hogy mi van, hát ez borzasztó, beszél a kollegákkal, semmit nem keresnek, s akkor megint visszamegy, azzal, hogy most megyek utoljára. Évek óta így tart.”

„Az első években feketén dolgoztunk. Megcsinálták a munkavállalásit, azt mondták, hogy hivatalos, de mi gyanítottuk, hogy valami nem stimmel. Jött a szerződéssel: írd alá; mondom, hát legalább olvassam el. Azt mondja, úgyis mindegy neked. Addig amit kerestem, az az enyém volt. Aztán amikor megcsináltuk a munkavállalásit minimális bérrel voltunk felvéve mint segéd munkások. Viszont nekünk semmi közünk nem volt a fizetésünkhöz, teljesítményre dolgoztunk. Most mikor eljöttem, akkor mondtam, hogy adják ki, mert azt mondták, hogy be lesz írva a munkakönyvbe. Nem láttam papírt.”

ÖSSZEGZÉS

A kutatás egyik konkrét célja az volt, hogy rálátást nyerjünk: Nagyszalontáról mely társadalmi csoportok vállalnak elsősorban Magyarországon munkát és mire fordítják a megszerzett jövedelmüket. A bemutatott két vendégmunkatípus – bár két eltérő stratégia részeként jelenik meg az élettervekben – abban hasonlóságot mutat, hogy Magyarországon marad a megszerzett jövedelem nagyobb vagy kisebb hányada. Azok, akik az áttelepülésüket készítik elő, itthon maradt házukat eladják és ennek az árát hozzáátéve az ott megszerzett jövedelemhez új egzisztenciát teremtenek. Magukkal viszik itt már megszerzett javaikat, tudásukat, gyermekeiket.

Azok, akik hazajárnak, nem szándékoznak elvándorolni, keresetük egy részét Magyarországon hagyják: ott ebből élnek, ott vásárolnak tartós használati cikkeket, anyagokat a ház felújításához, berendezési tárgyakat és élelmiszereket. Megpróbálják életmódjukat a magyarországi modellhez igazítani, de ez a fajta modellkövetés nem a város gazdasági életét pezsdíti, hanem a határ túloldalán lévő vásárlóerőt gyarapítja.

